
RADOSAV BOŠKOVIĆ KAO NJEGOŠOLOG

Adnan Čirgić

The author of this essay reflects on the contribution of Radosav Bošković (1907–1983) to Njegošology – on the occasion of two jubilees: two hundred years since the birth of Njegoš and thirty years since Bošković's death. Radosav Bošković was one of the most gifted Montenegrin philologists. He had not written much about Njegoš, but he arranged the two of his most important works – The Mountain Wreath and The Ray of Microcosm, as well as the Serbian Mirror. He was also one of the authors of a dictionary of Njegoš's language and the author of two short essays on Njegoš.

Radosav Bošković jedan je od najznačajnijih filologa crnogorskih – ne toliko po obimu djela, ne ni po raznovrsnosti tema kojima se bavio, koliko po tome što se usuđivao razrješavati i najzamršenija pitanja istorije jezika i istorije jezikā. I radio je to bez nametanja svoga mišljenja po svaku cijenu, ostavljajući pokatkad i napomenu „Ko će bolje – široko mu polje“. Njegovi savremenici, prijatelji i studenti isticali su mu moralni, ljudski i intelektualni elitizam. Taj elitizam karakteristika je i njegova načina rada.¹ Svi su Boškovićevi radovi i studije kratki, jasni,

¹ O tome njegovu ljudskome elitizmu, koji je svakako i iz kuće ponio kao potomak čuvenih Boškovića s Orje Luke, i naučnome elitizmu koji je donekle nadgradnja ovoga prethodnog pisali su mnogi, poredeći ga čak s

bez dugih uvoda i zamršenih zaključaka. I nijesu samo oni kratki. Kratak je i bibliografski spisak tih radova, koji za oko pedeset godina djelovanja dostigao tek sedamdesetak jedinica.² Pa ipak, njegovi su radovi, nakon selektivnoga objedinjavanja u jednu knjigu³, skrenuli pažnju svjetske slavistike te je nedugo zatim na ruski jezik, na insistiranje Nikite Tolstoja, prevedena njegova *Uporedna gramatika slovenskih jezika*. „Tom knjigom profesor Radosav Bošković svrstao se među najuglednije svetske lingviste koje su Rusi preveli, kao što su Paul, De Sosir, Humbolt, Meje, Vajan, Benvenist“, a za knjigu je rečeno „da predstavlja nezaobilazni priručnik na svim slavističkim katedrama u

Humboltom, Mejeom, Sosirom i drugima. Viđeti o tome: Radojica Jovičević, „Lingvista Radosav Bošković“, *Četvrti lingvistički skup „Boškovićevi dani“* (zbornik radova), CANU, Podgorica, 1999, str. 9–14. I jedan je broj časopisa *Stvaranje* njemu gotovo u cjelosti posvećen – viđeti: *Stvaranje*, 4, 5, 6, Podgorica, 1993, str. 237–359. I nekoliko referata na *Prvome lingvističkom skupu u spomen na Radosava Boškovića* (CANU, Titograd, 1988) posvećeno je njegovu životu i djelu.

² Viđeti: Drago Ćupić, „Bibliografija Radosava Boškovića“, *Prvi lingvistički naučni skup u spomen na Radosava Boškovića* (zbornik radova), CANU, Titograd, 1988, str. 267–271.

³ Radosav Bošković, *Odabrani članci i rasprave*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Titograd, 1978. Knjiga je sastavljena na inicijativu Radovana Zogovića, a u selekciji radova učestvovao je – pored priređivača Dušana Jovića i Svetozara Nikolića – i sam autor. Zogović je prije toga pokušavao da objavi izbor Boškovićevih tekstova u Grafičkom zavodu, u ediciji *Luča*, ali – kako do toga nije došlo – ideju je oživio kad je postao član CANU i u toj instituciji objavio navedeni izbor (naročito zbog toga što i neki beogradski izdavači nijesu ispunili ranije dato obećanje Boškoviću da će mu objaviti izbor studija). (Viđeti o tome: Vojislav Đurović, „Više o ličnosti, manje o djelu, i neizbježno, i o djelu i o ličnosti, nerazdvojno“, *Stvaranje*, 4, 5, 6, god. XLVIII, Podgorica, 1993, str. 269.) I za tu, kao i za prethodnu knjigu Bošković je odbio da primi honorar.

svetu.“⁴ U predgovoru knjige odabranih Boškovićevih studija priređivači su s pravom istakli: „Prof. Bošković je ne samo jedan od danas najkompetentnijih komparativista-slavista nego i naučnik koji je, takođe danas, gotovo bez premca u slavističkom naučnom svetu po konciznosti teksta, logici argumentacije i matematičkoj tačnosti izraza i izražavanja.“⁵ Taj stav je danas jednako tačan i održiv kao i prije tri i po decenije, kad je izrečen.

Radosav Bošković rođen je u Ortoj Luci, 28. decembra 1907. godine. Radosav Pešov, kako su ga zvali njegovi Bjelopavlići, sin je Petra Markova Boškovića i Milice, rođene Vojvodić. Podizali su ga đed i baba i stric i strina jer je rano ostao bez oca (poginuo je 1912. na radu u Americi), a nedugo potom je i majka napuštila kuću. Od tada do kraja života on će živjeti bez najuže porodice, u zrelijim godinama bolešljiv i duševno bolestan, o čemu svjedoči i praznina u njegovoj bibliografiji od cijelih deset godina – od 1954. do 1964. godine.⁶ Osnovno obrazovanje stekao je u Danilovgradu, a gimnaziju je pohađao u Danilovgradu i Podgorici. U jesen 1926. upisao je u Beogradu srpskohrvatski jezik s književnošću, uporednu gramatiku indoevropskih jezika, uporednu gramatiku slovenskih jezika i staroslovenski jezik, što je i diplomirao 1930. godine. Boravio je dvije studijske godine u dva evropska slavistička centra – u Pragu i Krakovu. Godine 1934. doktorirao je s tezom *Razvitak sufiksa u južnoslovenskoj jezičkoj zajednici*, o kojoj su se odmah pojavile afirmativne kritike. (I inače, naučna se kritika njegovim jezikom i stilom bavila kao da je riječ o književniku.⁷) Do 1936. godine Bošković je

⁴ Radojica Jovičević, n. d., str. 13.

⁵ Radosav Bošković, *Odabrani članci i rasprave*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Titograd, 1978 (predgovor priređivača).

⁶ Viđeti: Jovan Čadenović, „Naš profesor Radosav Bošković“, *Stvaranje*, 4, 5, 6, god. XLVIII, Podgorica, 1993, str. 349.

⁷ Radojica Jovičević, n. d., str. 9.

radio kao gimnazijski profesor, a od tada do kraja radnoga vijeka bio je vezan za Filozofski (Filološki) fakultet u Beogradu. Radosav Bošković nije nagrađivan. Odbijen je i kao kandidat za Srpsku akademiju nauka i umetnosti. Kasnije, u drugim okolnostima, on sâm nije htio prihvatiti to članstvo – ni u SANU ni u CANU, bez obzira na nagovore njegova prijatelja Radovana Zogovića da bude član CANU. Do starosti je živio kao podstanar u Beogradu, a ljeta provodio kod sestre u Nikšiću. I nijesu to podaci nebitni za jednu naučnu biografiju jer govore o uslovima u kojima je živio i stvarao Radosav Bošković, sigurno najdarovitiji jezikoslovac crnogorski, višedecenijski profesor beogradskoga univerziteta, čovjek koji je radom i talentom zaslužio da boravi u Daničićevu i Beličevu kabinetu, da Jagićevu biblioteku koristi gotovo kao svoju priručnu, ali i čovjek čije dugo liječenje u Beču nije platio ni fakultet na kome je radio, ni grad u kome je boravio. Njegov je stric Novica pokušavao prodati zemlju ne bi li platio to skupo liječenje, ali je nije imao ko kupiti. Liječenje je tada platio Blažo Jovanović. Posljednje dane i godine Bošković je proveo u bolnicama i domovima, često odvojen od stvarnosti. Umro je 5. jula 1983. godine i sahranjen na Ortoj Luci.⁸

Već je istaknuta konciznost Boškovićevih radova i kratkoća njegove bibliografije. Iz oblasti njegošologije mogli bismo izdvojiti ove naslove:

1. Radosav Bošković, „Je li Vuk u *Rječnik* unosi reči iz *Gorskoga Vijenca*“, *Naš jezik*, XIV, Beograd, 1964, str. 22–26. (Tekst je unijet u izbor: Radosav Bošković, *Odabrani članci i*

⁸ Za Boškovićevu biografiju poslužili smo se biografskim podacima datim u zborniku radova *Prvi lingvistički naučni skup u spomen na Radosava Boškovića*, CANU, Titograd, 1988, str. 6. te tekstem Vojislava Đurovića, „Više o ličnosti, manje o djelu, i neizbježno, i o djelu i o ličnosti, nerazdvojno“, *Stvaranje*, 4, 5, 6, god. XLVIII, Podgorica, 1993, str. 253–281.

rasprave, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Titograd, 1978, str. 255–260.)

2. Radosav Bošković, „Oko dva stiha iz *Gorskoga Vijenca*“, *Naš jezik*, XIV, Beograd, 1964, str. 159–161. (Tekst je unijet u izbor: Radosav Bošković, *Odabrani članci i rasprave*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Titograd, 1978, str. 265–267.)

3. Petar Petrović Njegoš, *Ogledalo srpsko*, Beograd, 1951. (kritičko izdanje, ponovljeno nekoliko puta; tekst priredio s Vidom Latkovićem)

4. Petar Petrović Njegoš, *Gorski vijenac*, Beograd, 1952. (kritičko izdanje, ponovljeno nekoliko puta; tekst priredio s Vidom Latkovićem)

5. Petar Petrović Njegoš, *Luča mikrokozma*, Beograd, 1953. (kritičko izdanje, ponovljeno nekoliko puta; tekst priredio s Nikolom Banaševićem)

6. *Rečnik uz celokupna dela Petra Petrovića Njegoša*, Beograd, 1954. (rječnik sastavio s Mihailom Stevanovićem, uz saradnju Radovana Lalića; ponovljen u nekoliko izdanja).

Radosav Bošković, kako se iz priloženoga spiska vidi, ima svega dva kratka teksta iz oblasti njegošologije. Jedan od njih obrađuje krupnu temu – je li se Vuk Karadžić koristio Njegoševom leksikom iz *Gorskoga vijenca* kad je sastavljao *Srpski rječnik*. To krupno pitanje Bošković je razriješio na svega pet stranica! I dao potvrđan odgovor. Polazište su mu dva oprečna stava: jedan Andra Gavrilovića da Karadžić nije koristio Njegoševu leksiku, a drugi Vida Latkovića da je Karadžić vjerovatno koristio tu leksiku. Gavrilovićev je postupak Bošković okarakterisao kao „jevtin“ i „nepotpun“. Za Latkovićev je rekao da je „drukčiji“. Time se već na početku odredio prema načinu promišljanja jednoga i drugog. A onda je na osnovu svega šest karakterističnih primjera pokazao da je Karadžić

koristio Njegoševu leksiku. Na osnovu posljednjega primjera *javlje* (kod Njegoša *javje*), oko čijega se Karadžić unošenja u *Rječnik* dvoumio, pa ga na kraju nije unio (jer mu Vuk Vrčević, kojemu se obratio za pomoć u provjeravanju narodne upotrebe te riječi, nije dao tvrdo uvjerenje da se u narodu zbilja koristi), Bošković svoj zaključak proširuje da je „Vuk ukoliko je eventualno uzimao reči i primere iz Gorskoga vijenca činio to s velikom oprežnošću i nakon temeljnoga proveravanja“.⁹ Takav je zaključak Bošković potvrdio i koju godinu kasnije: „niko nije ćario ko je Vuka ispravljao (što se autentičnosti građe tiče)“.¹⁰ No u konkretnome slučaju ne može se reći da je sasvim bio u pravu. Ne sporeći (nesporne i neosporive) Karadžićeve zasluge za cjelokupnu našu filologiju, treba ipak reći da su nerijetko iz prečेरane glorifikacije Vuka Karadžića nekritički prihvatane sve njegove ideje, misli, zaključci, pa i sama građa. Indirektno je to potvrdio i Bošković u ovome tekstu kad je za pridjev *uskrsov*, a o iz Karadžićeva *Rječnika* ustvrdio da je preuzet iz *Gorskoga vijenca* te izrazio sumnju „da se on igde govoru u ‘narodu našem’; rečnici ga prsto prenose po oveštaloj praksi i osveštanoj nekritičnosti iz Vuka; a u rečničkoj građi SAN nema nijedne potvrde za nj – sem iz rečnika.“¹¹ Uzimao je, dakle, Karadžić riječi iz Njegoševa jezika. Bošković je to dokazao. Ali je vukovac Bošković „zadrijemao“ kad je rekao da ih je uzimao s velikom oprežnošću. Da nije uvijek tako, opet je sam pokazao – prvo preko pridjeva *uskrsov* koji je Karadžić unio u *Rječnik*, a

⁹ Radosav Bošković, „Je li Vuk u Rječnik unosi reči iz Gorskoga Vijenca“, In: Radosav Bošković, *Odabrani članci i rasprave*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Titograd, 1978, str. 259.

¹⁰ Radosav Bošković, „I dobri Daničić neki put zadrema“, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, XLII, Beograd, 1976, str. 333.

¹¹ Radosav Bošković, „Je li Vuk u Rječnik unosi reči iz Gorskoga Vijenca“, In: Radosav Bošković, *Odabrani članci i rasprave*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Titograd, 1978, str. 256.

drugo preko imenice *javje/javlje* koju nije unio, premda je i danas ima u narodnim govorima.

I u drugome tekstu, *Oko dva stiha iz Gorskoga vijenca*, Bošković je reprezentativan. On bira dotad nekomentarisan stih *Grob se njegov propa na ta' svijet*. Na svega polovinu strane daje objašnjenje koje poslije njega neće niko argumentovano opovrgnuti. Bošković daje dva moguća objašnjenja: jedno „s opštejezičkoga gledišta“, a drugo „s pokrajinskoga gledišta“. Prvo bi značilo „da mu se grob provali na onome svetu“. Drugo: „da mu se grob provali neizmerno duboko, čak do u podzemni svet“. Za prvo odmah zatim kaže: „A od takvoga tumačenja do besmislice – nije daleko: jedno zato što grob može biti samo na *ovome svetu* i drugo stoga što se on može, prema tome, i provaliti samo na *ovome svetu*.“¹² Za drugo kaže: „Ovo je tumačenje, dakle, sasvim verovatno; bar za mene.“¹³ Ne traži on, dakle, rješenje po svaku cijenu. Traži logično, ili sebi logično rješenje. I nalazi ga. Drugi je stih *Je li ovo pričina uprava*, i u njemu Bošković ispravlja grešku koju je napravio Risto Dragičević u svome izdanju *Gorskoga vijenca* (Titograd, 1959) te objašnjava svoje tumačenje i svoj postupak u kritičkome izdanju *Gorskoga vijenca* koji je priredio s Vidom Latkovićem.

Radosav Bošković bio je angažovan u izradi tri Njegoševa djela – *Ogledala srpskoga*, *Gorskoga vijenca* (oba s Vidom Latkovićem) i *Luče mikrokozma* (s Nikolom Banaševićem). Njega je očigledno interesovao prije svega Njegošev jezik i oblici. Stoga nije ostavio ni makar uzgrednu zabilješku uz djelo. A komentare je prepuštio drugima. *Ogledalo srpsko* objavio je čak i bez komentara, samo uz zabilješku Vida Latkovića, a tek će kasnije angažovati Novaka Kilibardu da izradi komentare uz to

¹² Radosav Bošković, „Oko dva stiha iz *Gorskoga Vijenca*“, *Naš jezik*, XIV, Beograd, 1964, str. 159.

¹³ Isto, str. 159.

djelo, koji će biti objavljeni 1974.¹⁴ No posebno je značajan njegov (i Mihaila Stevanovića, uz saradnju Radovana Lalića) *Rečnik uz celokupna dela Petra II Petrovića Njegoša*. Nije to potpuni rječnik Njegoševa jezika, autori su to i sami u predgovoru naglasili. „Ovo su samo manje poznate i neobičnije reči iz Njegoševih pesničkih dela – najviše pokrajinske i strane reči – protumačene u Rečniku da ne bi bile tumačene u napomenama ispod teksta. Prema tome, ovaj Rečnik predstavlja, i po nameni i po sadržini svojoj, dopunu komentara – objašnjenja uz pojedina Njegoševa dela: u njemu će čitalac naći objašnjenje – rečnički ili gramatički – reči, izraze i dijalekatske oblike koji mu pri čitanju mogu praviti poteškoća.“¹⁵ Iz datoga citata vidi se da je *Rečnik* platio danak ondašnjoj serbokroatistici – crnogorske su riječi tretirane kao pokrajinske ili dijalektalne, a sam *Rečnik* očigledno je prije svega namijenjen bio publici izvan Crne Gore. Neobično je i to što su riječi u njemu akcentovane u skladu sa standardnom srpskohrvatskom akcentuacijom, tj. neobična je pojava uzlaznih akcenata u njemu kojih nije moglo biti u jeziku Njegoševu (a akcenat je Njegošev ne manje

¹⁴ Valja ovde napomenuti da je Crnogorska akademija nauka i umjetnosti u novije vrijeme odbacila (na osnovu negativne recenzije Radojice Jovičevića) to izdanje *Ogledala srpskoga* (iako je prethodno bilo naručeno od Novaka Kilibarde), kao što je zanemarila kritička izdanja nekadašnjih vhunskih crnogorskih filologa koji su priredili sabrana djela Njegoševa (među kojima su R. Bošković, N. Banašević, V. Latković, M. Stevanović, R. Lalić), a taj posao u kontinuitetu povjeravala Aleksandru Mladenoviću (do njegove smrti) koji se pokazao kao amater u njegošologiji (o čemu videti u: Petar II Petrović-Njegoš, *Gorski vijenac*, Kritičko izdanje. Tekstologija. Redakcija i komentar Radmilo Marojević, CID, Podgorica, 2005).

¹⁵ M. S. i R. B., „Umesto pogovora“, In: *Rečnik uz Celokupna dela Petra Petrovića Njegoša. Sastavili Mihailo Stevanović i Radosav Bošković uz saradnju Radovana Lalića*, Beograd, 1967, str. 313.

značajna komponenta njegova jezika od ostalih).¹⁶ Da su ostali oblici Njegoševi podvrgnuti srpskohrvatskoj normi, i taj bi postupak (četvoroakcenatski sistem) mogao imati opravdanja, ali su jedino akcenti i nejotovani oblici sa *sj* i *zj* odstupili od navođenja izvornih oblika Njegoševih. To je utoliko neobičnije kad se zna da Bošković nije sumnjao u to da je Njegošev akcentat bio njeguškoga, odnosno cetinjskoga tipa, što se indirektno može zaključiti iz ove njegove napomene (o jednoj sasvim drugoj pojavi): „Lako je moguće, prema tome, da je Njegoš izgovarao *čel'ikovā* (*sablja*) i *čel'ikovē* (*spone*) i da taj pridev nije uopšte njegova kovanica, nego crta narodnog jezika. A za *uskrsov* – ne bi se moglo reći ni jedno ni drugo: Njegoš je mogao izgovarati samo *uskř'sov*, i teško da je taj pridev mogao naći u narodnom jeziku, da on nije njegova kovanica.“¹⁷ Bošković, dakle, navodi silazne akcente izvan prvoga sloga kao tipične za Njegošev jezik. Oblik *uskř'sov* daje kao jedini moguć kod Njegoša. A ipak u *Rečniku uz celokupna dela Njegoševa*¹⁸ navodi se samo oblik *uskrsov*¹⁹ i *čel'ikov*²⁰ s prenesenim akcentima,

¹⁶ Isti metodološki propust obilježice i obimni (dvtomni) *Rečnik Njegoševa jezika* koji je izradio Mihailo Stevanović sa saradnicima Milicom Vujanić, Milanom Odavićem i Milosavom Tešićem (Vuk Karadžić & Narodna knjiga & Obod & Prosveta & Srpska akademija nauka i umetnosti & Srpska književna zadruga & Crnogorska akademija nauka i umetnosti, Beograd – Titograd – Cetinje, 1983).

¹⁷ Radosav Bošković, „Je li Vuk u Rječnik unosio reči iz Gorskoga Vijenca“, In: Radosav Bošković, *Odabrani članci i rasprave*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Titograd, 1978, str. 257.

¹⁸ *Rečnik uz Celokupna dela Petra Petrovića Njegoša. Sastavili Mihailo Stevanović i Radosav Bošković uz saradnju Radovana Lalića*, Prosveta & Obod & Svjetlost, Beograd, 1967.

¹⁹ Isto, str. 282.

²⁰ Isto, str. 302.

odnosno u skladu sa srpskohrvatskom standardnojezičkom normom. No, bez obzira na sve to, on predstavlja ogroman doprinos njegošologiji. A činjenica da su ga radila dva tadašnja vrhunska stručnjaka iz Crne Gore dovoljno govori o njegovu kvalitetu. Ipak, taj je rječnik samo djelimično zadovoljio potrebe čitalačke publike. Čekalo se na izradu drugoga, kompletnog rječnika Njegoševa jezika. Mihailo Stevanović, Boškovićev višedecenijski prijatelj i saradnik, o tome kaže: „Većini čitalaca je poznato da je uz jubilarno izdanje Celokupnih Njegoševih dela od strane beogradske prosvete, povodom stogodišnjice pesnikove smrti (1951), kao posebna knjiga toga izdanja, spremljen jedan kraći rečnik manje poznatih i neobičnijih pesnikovih reči da bi se čitaocima koliko-toliko olakšalo shvatanje Njegoševih tekstova. Uređivački odbor je taj zadatak poverio dvojici svojih članova lingvista: prof. R. Boškoviću i ovde potpisanom. Mi smo taj posao, uz dobru pomoć i trećeg člana Odbora, poč. prof. R. Lalića, uradili na osnovu u brzini pribrane građe. Usled zauzetosti svih članova priređivanjem i tumačenjem pesnikovih dela i drugim dužnostima, ekscerpiranje građe za taj rečnik povereno je tome poslu ne mnogo vičnim licima, umesto da je svaki član Odbora našao vremena i pregledajući stih po stih dela uz davanje tumačenja označio reči i izraze koji su se nametali za unošenje u rečnik. A taj Rečnik ni uz dalja Prosvetina izdanja Njegoševih dela (...) nije mnogo poboljšavan. On je ipak poslužio svojoj nameni, ali ne najpotpunije. Često su nam pojedinci koji su se njim služili zamerali što Rečnik nije opširniji. A većina njih je (...) zahtevala da izradimo potpun Rečnik jezika našeg velikog pesnika, pa je to bio i jedan od podsticaja više da se prihvatimo ovoga zadatka. Na ostvarenje ranije zamisli i želje da rečnik Njegoševa jezika radi zajedno sa svojim davnašnjim drugom, prijateljem i kolegom R. Boškovićem, posle pogoršanja Boškovićeve zdravlja i odlaska na duže vreme iz Beograda, te njegova nagovora da nađe saradnika, jednog ili

više njih, i radi ovaj rečnik bez njega, – potpisnik ovoga teksta se najzad odlučio na to.“²¹

Sasvim je razumljivo Stevanovićevo čekanje Boškovića – rječnik velikoga pjesnika trebalo je da sastave veliki lingvisti. Dovoljno veliki da mogu procijeniti da više nijesu za taj posao – kako je to učinio Bošković. (Teško bi bilo naći drugoga crnogorskog filologa koji bi toliko godina nakon smrti mogao okupiti oko sebe toliko oduševljenih prijatelja i kolega koji će mu posvetiti cio broj časopisa.²²) Bošković o Njegošu nije napisao mnogo. No iz Stevanovićeve citata vidi se da je napisao onoliko koliko je smatrao da može biti njegov doprinos njegošologiji. Ovaj je tekst prilog o tome njegovu doprinosu, a povod su mu dva jubileja – 200 godina od rođenja Njegoševa i 30 godina od smrti Boškovićeve.

KORIŠĆENA LITERATURA

- Bošković, Radosav: „I dobri Daničić neki put zadrema“, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, XLII, Beograd, 1976.

- Bošković, Radosav: „Je li Vuk u Rječnik unosi reči iz Gorskoga Vijenca“, In: Radosav Bošković, *Odabrani članci i rasprave*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Titograd, 1978, str. 255–260.

²¹ *Rečnik jezika Petra II Petrovića Njegoša* (u dva toma), Izradili Mihailo Stevanović i saradnici Milica Vujanić, Milan Odavić i Milosav Tešić; Vuk Karadžić & Narodna knjiga & Obod & Prosveta & Srpska akademija nauka i umetnosti & Srpska književna zadruga & Crnogorska akademija nauka i umetnosti, Beograd – Titograd – Cetinje, 1983, Knjiga prva, str. IX-X.

²² Viđeti fusnotu 8.

- Bošković, Radosav: „Oko dva stiha iz *Gorskoga vijenca*“, *Naš jezik*, XIV, Beograd, 1964, str. 255–267.

- Bošković, Radosav: *Odabrani članci i rasprave*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Titograd, 1978.

- Čađenović, Jovan: „Naš profesor Radosav Bošković“, *Stvaranje*, 4, 5, 6, god. XLVIII, Podgorica, 1993, str. 348–351.

- Ćupić, Drago: „Bibliografija Radosava Boškovića“, *Prvi lingvistički naučni skup u spomen na Radosava Boškovića* (zbornik radova), CANU, Titograd, 1988, str. 267–271.

- Đurović, Vojislav: „Više o ličnosti, manje o djelu, i neizbježno, i o djelu i o ličnosti, nerazdvojno“, *Stvaranje*, 4, 5, 6, god. XLVIII, Podgorica, 1993, str. 253–281.

- Jovićević, Radojica: „Lingvista Radosav Bošković“, *Četvrti lingvistički skup „Boškovićeve dani“* (zbornik radova), CANU, Podgorica, 1999, str. 9–14.

- Petar II Petrović-Njegoš, *Gorski vijenac*, Kritičko izdanje. Tekstologija. Redakcija i komentar Radmilo Marojević, CID, Podgorica, 2005.

- Petar Petrović Njegoš, *Gorski vijenac*, Beograd, 1952.

- Petar Petrović Njegoš, *Luča mikrokozma*, Beograd, 1953.

- Petar Petrović Njegoš, *Ogledalo srpsko*, Beograd, 1951.

- *Prvi lingvistički skup u spomen na Radosava Boškovića*, zbornik radova, CANU, Titograd, 1988.

- *Rečnik jezika Petra II Petrovića Njegoša* (u dva toma), Izradili Mihailo Stevanović i saradnici Milica Vujanić, Milan Odavić i Milosav Tešić; Vuk Karadžić & Narodna knjiga & Obod & Prosveta & Srpska akademija nauka i umetnosti & Srpska književna zadruga & Crnogorska akademija nauka i umetnosti, Beograd – Titograd – Cetinje, 1983.

- *Rečnik uz Celokupna dela Petra Petrovića Njegoša. Sastavili Mihailo Stevanović i Radosav Bošković uz saradnju Radovana Lalića*, Prosveta & Obod & Svjetlost, Beograd, 1967.

- *Stvaranje*, 4, 5, 6, Podgorica, 1993, str. 237–359.